

протягом певного часу пріла. Цей процес прискорювали, постійно поливаючи її водою і перелопачуючи. Потім глину піддавали обробці та очистці: били дерев'яним товкачем (довбнею) або веслом, стругали стругом і дротом – щоб позбавитись домішок. Перед формовкою глину місили, як тісто. Таким чином масу обробляли декілька разів і, зліпивши її у валки (зампятки, грудки) складали у глинник. Через кілька днів їх знову місили, видаляючи камінчики та рослинні залишки і розділяли на невеликі частки, достатні розміром для формовки певного виробу.

Під кінець XIX ст. загального поширення набув важкий ножний гончарний круг. Він складався з двох дерев'яних кругів: нижнього, більшого – спідняка і верхнього – верхняка. Обидва вони з'єднувалися спицею (веретенем), спочатку дерев'яною, а потім металевою. Нижній круг приводився в рух ногою, на верхньому гончар руками формував посудину.

Після просушки на повітрі, а взимку в домашній печі посуд випалювали. Спеціальна піч, яку споруджували або у дворі гончара, або за селом, складалася з двох частин: великої – очагу і малої – горнила, розділених козлом – стіною з отворами для проходу диму і нагрітого повітря. Округле склепіння печі (клубук) теж мало отвори для виходу пари.

Посуд у горнилі ставили рядками, між якими були глиняні перегородки – рачки, а решту простору засипали уламками битого посуду. Полив'яний посуд випалювали двічі – у сирому вигляді і після обливки поливою.

Сформований предмет, ще знаходячись на гончарному крузі отримував рельєфне викінчення пальцями, спеціальними паличками, на нього наносився гравірований або кольоровий орнамент. У розмальовці виробів брала участь уся сім'я гончара. Для малювання використовували квач, куряче або дятлове пір'я, дерев'яний ніж – стек.

Керамічні вироби поділялися на чотири основні групи: побутовий посуд (миски, полумиски, ринки, горщики-борщівники, кашники, глечики, барильця, куманці); декоративний посуд, до якого відносились і дитячі іграшки (баранці, півники тощо); оздоблювальні плитки-кахлі (використовувались для оздоблення будинків, церков, для облицювання печей); будівельні матеріали (черепиця, плоска цегла типу плінфи, якою викладали піл вристої печі).

Відомо, що золотий вік розвитку кустарного гончарства з його особливим розмаїттям авторських почерків і безлічі місцевих традицій минув.

Масове виробництво фаянсового посуду невблаганно витіснило вироби і гончарів. Те ж саме сталося і з межиріцьким гончарним осередком. Проте, іноді добрі традиції вчасно нагадують про себе, повертаються через роки і не дають запасти в забуття простим і довершеним винаходам людей.

ЛІТЕРАТУРА

- 1.Пошивайло О. Гончарство Лівобережної України XIX – початку XX століть і відображення в ньому основних духовних настанов української народної свідомості. Київ, 1991.281 с.
- 2.Українське народне гончарство: Програма – запитальник для дослідження традиційного гончарства та збирання етнографічних матеріалів. Опішне, 1898.61 с.
- 3.Пошивайло О. Етнографія українського гончарства. Київ. Видавництво Молодь. 1993. 401 с.

REFERENCES

1. Tailoring O. Pottery of Liberated Ukraine of the XIXth - the cob of the twentieth century and the image of the main spiritual nastanas of Ukrainian folk architecture. Kiev, 1991.281 p.
2. Ukrainian folk pottery: The program is a consummator for the achievement of traditional pottery and the selection of ethnographic materials. Description, 1898.61 p.
3. Sew O. Ethnography of Ukrainian pottery. Kiev. Vidnavnitsvo Young. 1993.401 p.

УДК 929

Чхайло Олександра,
директор Лебединського
районного краєзнавчого музею,
м. Лебедин, Україна

ПОЕТ – РОМАНТИК МИХАЙЛО ПЕТРЕНКО

Стаття присвячена дослідженню життя та творчості Михайла Петренка.

Ключові слова: поет, романтик

Чхайло А.И. Поэт – романтик Михаил Петренко. Статья посвящена исследованию жизни и творчества Михаила Петренка.

Ключевые слова: поэт, романтик.

Chhaylo A.I. The poet is a romantic Mikhail Petrenko

The article is devoted to the study of the life and work of Mikhail Petrenko.

Key words: poet, romant

«Дивлюся на небо та й думку гадаю:
Чому я не сокіл, чому не літаю,
Чому мені, Боже, тикриллів не дав?
Я землю б покинув в небо злітав!...»

Для багатьох поколінь українців ця пісня – не просто улюблена, вона ввійшла у золотий пісенний фонд і стала схожою на образ святого великомученика. Ця пісня звучала і 12 серпня 1962-го року в космічному польоті коли з Байконуру стартував корабель «Восток-4», на борту якого був перший космонавт українського походження Павло Попович. Впродовж сеансу радіозв'язку в Центрі управління польотами був присутній Сергій Корольов, також за походженням українець. У космосі Павло Попович заспівав пісню «Дивлюсь я на небо», начебто для Корольова і знаючи, що пісня йому подобається, тож це було перше виконання пісні на навколосемній орбіті. Проте, як відомо, у пісні є автор, який має безпосередню причетність до Лебедина. Це поет-романтик Михайло Петренко. Як поет, написав він не багато, але його вірші пам'ятають і зараз. Деякі з них трансформувалися в пісні та отримали статус народних.

Не лише краєзнавці, а й більшість лебединців зберігають пам'ять про Михайла Петренка, в першу чергу, як автора проникливих ліричних поезій. Михайло Миколайович прожив коротке, але насичене життя, помер у 45 років від лихоманки, похований на цвинтарі у Лебедині. У пам'ять про Михайла Миколайовича одна із вулиць міста носить його ім'я. На будинку де він проживав встановлена пам'ятна дошка.

Звернемося ж до джерел. Народився Михайло Петренко, за твердженням його першого біографа А. Метлинського, 1817 року. Єдину біографічну довідку про Михайла Петренка, що з'явилася за його життя, було опубліковано в «Южном русаком зборникъ» (1848): «Петренко, Михайло Николаевич, родился въ 1817 году, и, большею частію, проживалъ и узналъ языкъ и бытъ народный въ городѣ Славянскѣ и его окрестностяхъ, Изюмскаго Уѣзда; окончилъ курсъ ученія въ 1841 году въ Харьковскомъ Университетѣ, и потомъ опредѣлился на службу по гражданскому вѣдомству...». День і місяць народження – поки що невідомі, тому що документів про місце і дату народження поета ще не виявлено. Не збереглися достовірні відомості і про матір поета та її соціальне походження.

З інших архівних документів відомо, що Михайло народився в сім'ї губернського секретаря Петренка Миколи Дмитровича (1792 р. н.), який походив з дворян, проживав у Слов'янську і служив у Слов'янській міській ратуші. В сім'ї Миколи Дмитровича та його дружини Марфи Андріївни народжувалося, принаймні, шестеро дітей: Ксенія (1816 р. н.), Михайло (1817 р. н.), Олексій (1819 р. н.), Настасія (1821 р. н.), Євграф (1822 р. н.) та Марія (1827 р. н.). Батько Михайла рано помер або загинув, але, де й коли це сталося, а також місце поховання його поки що невідомо.

Згідно з літературними даними, до вступу в університет Михайло проживав і вчився в Харкові принаймні з 1833 року. У 1837 році Михайло вступив до Імператорського Харківського університету на юридичний факультет, де навчався за свій кошт. У 1841 році закінчив повний курс наук зі ступенем дійсного студента. Лише у липні 1844 року поступив на службу у Харківську Палату кримінального суду канцелярським чиновником і незабаром Урядовим Сенатом був затверджений в чині губернського секретаря. Навчаючись скоріше за все у Харківській гімназії, за твердженням Павла Грабовського юний Петренко разом з Писаревськими славилися під той час улаштуванням українських концертів. У 1841 році він заявив про себе, як поет, у поетичному альманасі «Сніп», який було видано Олександром Корсуном, у тому числі й віршем «Недоля» («Дивлюсь я на небо...»). Про опубліковані твори Михайла Петренка дуже схвально відгукнувся у 1842 році в журналі «Маяк» критик Микола Тихорський. Він писав, що його твори – «...не самозванець поезія, а поезія справжня...», що це рівень Пушкіна і Лермонтова. І дійсно, своєрідне космічне світосприйняття, яке характерне для романтизму, найяскравіше виявилось саме в поезіях Петренка. Це була втеча від жорстокості земного буття та бездуховності суспільства, формою протесту, хоча й пасивного.

Вдруге його вірші були надруковані в літературній збірці «Молодик», яку підготував у 1843 році Іван Бецький. Ще не знайдено «Паньську любовь», але, нещодавно, дослідницею життя й творчості Михайла Петренка з м. Слов'янськ Валентиною Шабановою, зроблено дуже важливу знахідку. Мова йде про першу дію (перші дві яви) драматичної думи Михайла Петренка «Найда», про яку літератори та науковці ніколи не згадували.

Де перебував і чим займався Михайло Петренко після закінчення навчання аж до 1844 року, поки що невідомо. Деякі дослідники безпідставно стверджують, що в цей час він учителював, тому що ніяких документальних підтверджень цієї версії не існує. Є деякі підстави припускати, що після закінчення університету Михайло деякий час мешкав у Харкові та, можливо, в Царстві Польському.

Службові сходинок повели його стрімко вгору. У 1846-му його призначають на посаду столоначальника Харківської Палати кримінального суду та за «усердіє» він отримує чин Колезького секретаря. В серпні 1847-го його переводять до Вовчанського повітового суду на посаду секретаря. Дехто намагався розглядати цей факт як кар'єрне падіння Петренка, тому що це призначення співпало з розгромом Кирило-Мефодіївського братства, проте це лише збіг обставин. Михайло Петренко ніякого відношення до КМБ не мав.

У 1848 році в «Южном русском зборнике» видавець А.Метлинський помістив вірші Михайла Петренка, додавши біографічну довідку про автора. У липні 1849 року М.М.Петренко отримує призначення до Лебедина на посаду Повітового стряпчого (прокурора).

Почався лебединський період життя М. Петренка. Він був одружений з дворянкою Анною Євграфівною Миргородовою (православного віросповідання). Дослідження говорять про той факт, що місце проживання сім'ї Михайла Миколайовича в Лебедині можливо мінялося декілька разів (дітей хрестили в різних церквах). У Формулярному списку, складеному в 1858 році, вказано, що у М.Петренка було троє дітей: син Микола, що народився 16 серпня 1849 року, дочка Марія, що народилася 23 січня 1855 року та син Євграф, що народився 20 квітня 1857 року.

За станом на 1858 рік (точніше на момент написання Формулярного списку) всі вони знаходилися при батьку. Доньки Людмила (1851 р. н.) і Варвара (1853 р. н.) померли ще в дитячому віці до моменту написання Формулярного списку 1858 року. Не всіметричні книги із записами про народження дітей вдалося на сьогоднішній день відшукати в архівах. Хрещеним батьком чотирьох дітей Михайла Петренка була одна й та ж людина – його товариш, поміщик Лебединського повіту, капітан-справник Петро Добросельський. Звичайно ж, це говорить про міцну дружбу між ними.

У сумському архіві знаходяться записи з метричної книги Миколаївської церкви м.Лебедина, де зазначено що Михайло Миколайович Петренко помер 25 грудня 1862 року і формулярний список про його службу. Після відспівування в Миколаївській церкві померлого поховали на приходському цвинтарі. Проте місцеві краєзнавці різних поколінь за свідченнями старожилів стверджували, що похований він все-таки на кладовищі біля Покровської церкви, бо на кладовищі біля Миколаївської церкви, у якій його хоч і відспівували, у той час уже не ховали. І хоча старожили у свій час навіть вказували могили, в одній з яких може бути похований Петренко, що ніби дехто бачив на одному з надгробків навіть його фотографію, точне місце поховання поета, на жаль, невідоме, адже на початку лихих 1930-х багато надгробків і самих поховань з відомих усім причин було знищено. Ми можемо лише те стверджувати, що прах великого поета належить нашій лебединській землі. Краєзнавці навіть вказали праправнуку Михайла – Олександрові Євграфовичу Петренку на три покинуті могили, розташовані поруч, у одній з котрих може бути похований Михайло Петренко.

Михайло Петренко служив повітовим стряпчим Лебединського земського суду з 1849 до кінця 1862 року. Губернські прокурори, губернські й повітові стряпчі здійснювали нагляд за дотриманням встановленого порядку. Вони охороняли засади влади, боролися з хабарництвом, а також контролювали дотримання законності по оподаткуванню населення. Повітовий стряпчий підпорядковувався безпосередньо Губернському прокуророві, минуючи губернського стряпчого, інформував його про свою діяльність доповідними записками. В разі виявлення фактів порушення законів, незалежно від осіб, що зробили ці порушення, стряпчий повинен був повідомляти про це Губернському прокуророві та за його згодою подавати позови до суду. Виявивши порушення законів в судах, або в інших закладах і установах, стряпчий реєстрував їх та вживав відповідні заходи по усуненню цих порушень. При невиконанні вимог він притягав до відповідальності винного: виносив вимову, накладав штраф, або подавав позов до суду. Ще повітовий стряпчий спостерігав за дотриманням порядку в судових засіданнях та за дотриманням учасниками пошани в суді та у разі виявлення порушень він подавав скаргу у відповідні інстанції.

На посаді повітового стряпчого М. Петренко титулувався як «високоблагородіє», про що свідчать різні документи, подані свого часу на його ім'я, які зараз зберігаються в архівах. Робота була серйозною і ніякого відношення до романтики не мала. Напевне ці обставини і деякі інші події послужили підставою завершити поетичну діяльність?

На сьогоднішній день ще залишається багато невивчених сторінок з біографії Михайла Петренка: документально не підтвержене місце й місце народження, хоча є інформація, що батьки проживали в Слободянську, не встановлено повну дату народження, невідомо де перебував і чим займався Михайло Петренко в період після закінчення університету та до вступу в службу в Харківську Палату кримінального суду (липень 1844), невідоме місце його поховання в м.Лебедині, на жаль, ще не знайдено його світлина, але є реконструкція образу – портрет зроблений заслуженим художником України О. М. Чередниченком по зовнішності онуків Михайла Петренка. Саме ця робота, подарована нащадком Михайла Миколайовича Олександром Євграфовичем, експонується у Лебединському районному краєзнавчому музеї. Інші зображення, що інколи публікувалися до цього, є результатом художньої уяви деяких авторів.

До речі, праправнук Михайла Миколайовича – Олександр Євграфович Петренко у 2012 році розпочав генеалого-біографічне дослідження свого роду (Проект «Ідентифікація Петренків»), до якого належить і Михайло Петренко. Праправнук Михайла Петренка в дослідженнях спирається тільки на відомі і досліджені ним документи, та піддає глибокому аналізу всі літературно-краєзнавчі матеріали про Михайла Петренка, які йому вдалося виявити.

Як писав відомий журналіст Володимир П'янков, який у свій час занотував багато свідчень старожилів, що в Лебедині постійно проживав Микола Михайлович Петренко, який мав двох синів і доньку. Менший син Борис успадкував від свого відомого діда любов до поезії та музики, став непоганим музикантом і

вчителем. Учителював він у Гудимівці. Під час денікінської окупації на вимогу місцевих властей очолити духовий оркестр Борис Миколайович відмовився виконати дане розпорядження. Про це навіть писали «Земские известия» від 6 серпня 1918 року. Був мобілізований до денікінської армії, але начебто в знак протесту проти цього – покінчив з собою. Його дружина (мати відомої Наталії Борисівни Шегтій-Петренко) після громадянської війни вчителювала в Тростянці. Але перед тим, як виїхати з Лебедина, відвезла до міської бібліотеки цілого воза рідкісних книг із сімейної книгозбірні. Частина з них, мабуть, належали ще Михайлу Петренку. Наталія Борисівна, як правнучка поета, зробила значний вклад у встановлення біографічної істини свого прадіда, досліджувала архіви та стала автором численних публікацій про нього.

Цікавий факт, що в січні 1853-го йому надають звання Титулярного радника, а в 1856 році Михайла Петренка було нагороджено бронзовою медаллю «В пам'ять війни 1853-1856 г.г.», хоча участі у Кримській війні Михайло Петренко не брав. Цією пам'ятною медаллю темної бронзи нагороджували також і цивільних чинів, які не брали участі у війні.

Звісно, що, оспівану багатьма письменниками і описану деякими краєзнавцями, які іноді є домислами, зустріч Петренка і Шевченка у 1859 році в Лебедині так же багато-хто вважає поетичною фантазією. Дійсно, цьому фактові немає документальних підтверджень. Проте давайте погодимось, що ймовірність такої зустрічі була досить високою. Дуже сумніваюся, щоб Петренко, займаючи таку посаду в повіті, не дізнався про приїзд Тараса Григоровича до Лебедина і не хотів з ним зустрітися. Так само – й Шевченко. Тим паче, що творчість Михайла Миколайовича він знав. Навіть занотував до свого записника у 1848 році одну з редакцій вірша «Дивлюсь я на небо...». Вважають дослідники, що й можливість зустрітися у них обох була. Ця думка зустрічається в нарисах краєзнавців П. Сапухіна, Г. Діброва, В. Дудченка, В. П'янкова, В. Пазинича та письменників Б. Ткаченка та В. Скакуна. Про це розповідає й П. Жур в книзі «Третя зустріч». Але згодьтеся, що задокументовані дружні стосунки «государевого» чиновника Петренка і опального Шевченка принесли б повітовому стряпчому лише неприємності. А за ним стояли не тільки служба, а ще й його сім'я, діти та їхнє майбутнє. Це теж кінець кінців можна зрозуміти. Звучить аж ніяк не по-науковому, але приходиш до думки: Шевченко і Петренко в Лебедині не могли не зустрітися!

Пам'ять про Петренка живе. Завдяки старанням його нащадків та шанувальників. Так, співробітниками Андрушівської астрономічної обсерваторії створено неперевершений пам'ятник поету-романтику Михайлу Петренку. Астероїду, який було відкрито в ніч з 24 на 25 серпня 2009 року кандидатом фізико-математичних наук Юрієм Іващенко та його соратником Петром Остафійчуком і зареєстрованого Міжнародним центром з малих планет при Міжнародній астрономічній спілці (МАС) під номером 274843, 8 жовтня 2014 було офіційно підтверджено надання назви Mikhailopetrenko (реєстраційний номер MPC 90380).

Можливі помилки в окремих біографічних деталях, у земних та небесних координатах, що траплялися і трапляються в краєзнавчих дослідженнях про Михайла Петренка, рід, звісно, дуже приємна. Вони, як вибої на дорозі до істини. Проте без сумніву маємо одне: на небосводі і біографії міста Лебедина зірка цього поета-романтика є незгасною.

ЛІТЕРАТУРА

1. Редчук О.О. Михайло Петренко: Життя і творчість» Київ, 2013, 347 с.
2. Петренко А. Е. Идентификация Петренко Київ, 2012, 339 с.
3. Петренко О. Поет-романтик Михайло Миколайович Петренко (1817-1862): Твори. Критичні та історико-літературні матеріали Київ, 2015, 279 с.

REFERENCES

1. Redchuk O.O. Mikhail Petrenko: Life and Creativity”Kyiv, 2013, 347 p.
2. Petrenko A. E. Identification of Petrenko Kiev, 2012, 339 p.
3. Petrenko O. Poet-romantic Mikhailo Mikolayovich Petrenko (1817-1862): Create. Critical and historical materials of Kiev, 2015, 279 p.

УДК 332

Зігун Віталій,
ГНПУ імені О. Довженка,
науковий керівник:
Корнієнко Т.М.,
доцент, канд. пед. наук,
Україна

МЕХАНІЗМ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО ЗАХИСТУ МОЛОДІ У НОВІТНІХ ЕКОНОМІЧНИХ ТА СОЦІОКУЛЬТУРНИХ УМОВАХ

Стаття присвячена розгляду соціально-економічного становища молоді, визначено основні проблеми молоді як однієї з категорій економічно активного населення в Україні. Проаналізовано та виявлено недоліки у вітчизняному механізмі соціально-економічного захисту молоді.